

SLOVENSKI UČITELJ.

Glasilo
krščansko mislečih

učiteljev
in vzgojiteljev.

VERI, VZGOJI, PODOBU.

Letnik III.

V Ljubljani 15. maja 1902.

Št. 10.

Jezuitska šola v Ljubljani (1597—1773).

Piše Viktor Steska.

Protestantstvo se je naglo širilo po Kranjskem. Skoro vsi plemiči so odpadli od katoliške cerkve in tudi meščani v prevesni večini. Protestanti pridigarji, učitelji in njih spisi so imeli bogato žetev. Neki plemič je hotel v Ljubljani ustanoviti celo protestantsko vzgojevališče.¹⁾

Kaj pa katoličani, ali se niso mogli otresti protestantske prevlade? Pač! Zgodilo se je to z istimi pomočki, ki so jih rabili protestantje: s pridigo, slovstvom in šolo. Največ so k temu uspehu pripomogli jezuiti.

Sv. Ignacij Lojolski je ustanovil in papež Pavel III. je l. 1540 potrdil jezuitski red, ki se je kaj naglo razširil po Evropi. Namen mu je bil ta, da obnovi versko zavest v katoliških deželah, da razširja vero v misijonskih krajih in da na novo pokrepča in utrdi katoliško prepričanje v odpadlih deželah.

Cesar Ferdinand I. je sprejel po nasvetu ljubljanskega škofa Urbana Textorja jezuite v svojo deželo in odprl prvi jezuitski kolegij v Avstriji leta 1551 na Dunaju. Nadvojvoda Karol jih je poklical leta 1570 v Gradec. Tu so osnovali l. 1573 gimnazijo. Papež Gregor XIII. je ustanovil leta 1585 vseučilišče v Gradcu in nadvojvoda ga je potrdil leta 1586. Vodstvo je bilo izročeno jezuitom. Čeprav ni imelo pravoslovne in zdravniške fakultete,

¹⁾ Historia annua Collegii S. J. Lab. str. 10.

Je to vseučilišče vendar hitro napredovalo. Leta 1594 je imelo 600, leta 1618 pa že 1100 dijakov.¹⁾

Ljubljanski škof Urban Textor se je pa zastonj trudil, da bi dobil jezuite tudi v svojo škofijo. Posrečilo se je pa to škofu Janezu Tavčarju s pomočjo nadvojvoda Ferdinanda, Karolovega sina.

Nadvojvoda Ferdinand je leta 1595 podaril za dohodke ljubljanskemu kolegiju tedaj prazni kartuzijanski samostan v Pleterjah na Dolenjskem. Papež Klemen VIII. je določil za ljubljanski kolegij zapuščeni frančiškanski samostan (sedaj stara gimnazija na Vodnikovem trgu). Nadvojvoda je to naredbo izpremenil, ker ta prostor ni ustrezal svojim namenom; kolegij bi bil namreč stal tik mestnega zidu in zraven stolnice. Odločil jim je torej cerkev sv. Jakoba s tamošnjo ubožnico; ubožnico je pa preselil v frančiškanski samostan, kjer je pobožna mati nadvojvodinja Marija dozidala poseben oddelek frančiškanom. Cerkev pa je bila obema zavodoma skupna. To se je zvršilo leta 1596.

Prvi jezuiti²⁾ so se priselili v Ljubljano 21. januarja 1597. Osem dni so gostovali v škofijskem dvorcu, potem so pa odšli na svoj novi dom pri sv. Jakobu. Takoj so pričeli prirejati večje prostore, popravljati cerkev, pridigovati slovenski in nemški, svete zakramente deliti in poučevati v svoji šoli.

Že 5. maja l. 1597 so otvorili dva nižja razreda. Vstopiti so smeli le tisti, ki so znali že brati. Prvi razred so imenovali „infima“ (elementaris, parva) in njegove učence „parvistae“, drugi razred pa „principia“, učence „principistae“. Jeseni so otvorili že tretji razred „grammatica“. Leta 1598 so pričeli s četrtem razredom „syntaxis“ imenovanim. Leta 1601 so odprli peti razred (humanitas) in ustanovili semenišče za ubožne dijake. Jezuiti so našli darežljive podpornike.

Na prošnjo meščanov so pridružili svojim šolam leta 1601 še šolo abecedarjev. Prevzeli so pa za ta razred učitelja svetnega stanu. Leta 1621 se je zopet preselila ta šola k stolnici. Abecedarjev je bilo tedaj do 70.

L. 1604 so otvorili zadnji, šesti razred (rhetorica); petega so imenovali odslej „poetica“.

Šola se je od leta do leta lepše razcvitala. Tudi semenišče za ubožne dijake je napredovalo. L. 1604 je imelo skoraj 60, l. 1627 že 70 in l. 1635 celó 90 gojencev. Poleg teh je živelo v semenišču tudi več drugih dijakov,

¹⁾ Janssen-Pastor o. c. VII. 145.

²⁾ O delovanju jezuitov v Ljubljani, o njih šoli in semenišču, nas poučujejo ti viri: *Historia annua Coll. Societatis Jesu Labac.* od l. 1596 do 1691. Hrani se v *Rudolfinumu*. — *Historia Seminarii Labacensis etc.* opisuje zgodovina semenišča (vzgojevališča) od l. 1600 dalje, ustanovne listine, dobrotnike do l. 1770, imena gojencev od leta 1600 do 1625, od leta 1645 do 1739. Nahaja se v licejski knjižnici. — V *Rudolfinumu* imajo tudi jezuitske diarije ali dnevniko od leta 1651 do 1773 z dostavki prejšnjih let. — Pisali so o jezuitski šoli: Nečásek: *Geschichte des Laibacher Gymnasiums. Programm des Obergymnasiums zu Laibach.* 1860. — Dimitz: *Geschichte Krains III*, 458 sq. — Dr. Prelesnik: *Protireformacija na Kranjskem pod škofom T. Hrenom* v „*Katol. Obzorniku*“ leta 1901, zlasti v poglavju: *Hren podpira šolo jezuitov* str. 215—224.

ki so plačevali. Ti so bili sinovi domačih plemičev. Nekateri dijaki so bili sprejeti, da so peli ali godli pri službi božji, opravljali razna hišna opravila ali vsaj tu in tam pomagali. Ti so imeli posebne naslove: *credentiarius*, *famulus*, *janitor* etc.

Število vseh gojencev je znašalo od leta 1617—1623 po 162, 121, 84, 113, 116, 116.¹⁾

L. 1611 je postavil škof Hren jezuitom in njih gojencem prijazno letovišče Podturnom (Tivoli) in l. 1626 „*Coronaeum*“ v Trstu blizu morja.²⁾

Novi kolegij, ki so ga pričeli zidati l. 1598, je bil dovršen leta 1616.³⁾ novo semenišče ali vzgojevališče pa 1617.

Število vseh dijakov je bilo včasih prav znatno. Leta 1636 je bilo 544 dijakov in še vseh sprejeti niso mogli radi njih uboštva; meščani so se namreč pritoževali, da jih ubožni dijaki preveč nadlegujejo.

Sv. Ignacij, ustanovnik jezuitskega reda, je dal leta 1556 v Ingolstadt odhajajočim jezuitom navod, kako naj šole vodijo.⁴⁾ L. 1599 so dobili jezuiti svoj učni načrt, ki je ostal skoro neizpremenjen do l. 1832. To leto so ga šele nekoliko predrugačili.⁵⁾

Jezuitske šole so se delile v nižje in višje. Nižje so bile nekako naše gimnazije. Učili so se tu latinščine in grščine, pesništva in govorništva. Glavni namen te šole je bila formalna izobrazba, ki je podlaga vsem specialnim vedam. Njih rek je bil: „beri, piši, govôri!“

Višje šole so se pečale z modroslovjem na podlagi spisov Aristotelovih in sv. Tomaža Akvinskega. S to vedo so bile spojene matematika, fizika in zvezdoslovje.

Po modroslovnih naukih je prišlo na vrsto bogoslovje, ki je zavzemalo štiri leta resnega uka.

Vsa jezuitska vzgoja in pouk sta slonela na strogo verski podlagi. Vendar je bilo primeroma malo ur odločenih za krščanski nauk. Vsako saboto popoldne pa se je učencem po pol ure razlagal nedeljski evangelij. Glavno načelo je veljalo: učenec se ne uči samo krščanskega nauka, marveč se vadi tudi krščanski živeti! Zato so morali učenci skupno moliti in hoditi v cerkev k pobožnostim. Učitelji so morali dajati mladini lep vzgled in zanjo moliti. Učenci naj bi bili odsev učiteljev; učitelji torej prava luč, ki sveti s svojim vzgledom.

Jezuiti so skrbeli za lepe, zračne šolske prostore in za telesne vaje. V vzgojevališču je bilo življenje točno urejeno, čas dobro razdeljen. Nadzorstvo je bilo pazno. Z delom in ukom se je vrstilo gibanje in kratkočasje.

Učitelji so imeli dolžnost svoje učence natanko spoznavati in se ozirati na njih lastnosti. Da se je to lažje zgodilo, je stopal učitelj nižjih razredov

¹⁾ Nečasak l. c. str. 4.

²⁾ Katoliški Obzornik 1901, str. 221, 223.

³⁾ *Historia annua ad annum* 1616.

⁴⁾ Janssen-Pastor o. c. VII. str. 83.

⁵⁾ Kellner o. c. str. 99.

z učenci vred v višji razred. V višjih razredih so bili profesorji za posamezne predmete. Na čelu šoli je stal prefekt.

Kazni so bile vedno primerne pregrešku; telesne kazni so bile redke. Šibe ni vihtel nikdar učitelj, ampak v resnični potrebi kaznovavec (korektor). Včasih so za kazen naložili tudi post; nepoboljšljivim so zapretili, da jih izključijo.¹⁾

Jezuitske šole so gojile najbolj klasične jezike, a tudi drugih predmetov niso zanemarjale. Gojile so tudi zemljepis, zgodovino, matematiko in naravoslovje. Da so dobivali ljubljanski učenci dovolj pouka v teh predmetih, dokazujejo slavni možje, ki so si pridobili podlago svoji vednosti prav na ljubljanski latinski šoli, n. pr. matematik Jurij Vega, zgodovinarji Schoenleben, Valvasor, dr. Gregor Dolničar, Linhart i. t. d. Za vzgojne pomočke so rabili jezuiti tekme, igrokaze in Marijine družbe ali Marijanske kongregacije.

Da se je vnelo med učenci tekmovanje, da so bolj hrepeneli po napredku in čas vestneje uporabljali, so imele jezuitske šole med letom posebne izkušnje, navadno pismene naloge. Najboljši učenci so dobili naslov „desetnik“ (decurio) in tem so bili podrejeni manj daroviti ali manj pridni součenci. Pred šolo so desetniki izpraševali svoje podložnike; naposled je desetnike izprašal stotnik (decurio maximus). Učitelj je popravljal naloge desetnikom, ti pa svojim podložnikom. Višji učenci so imeli tudi disputacije o znanstvenih vprašanjih.

Tudi darila (premije) so pospeševala napredek. Darovali so jih posamezni prelati (ljubl. škofi, zatiški opati) ali pa Kranjski stanovi.²⁾

Velikega pomena v jezuitskih šolah je bilo šolsko gledišče. Že v organizacijskem načrtu za študije. P. Klavdija Aquaviva leta 1591 se bere: Tudi igrokazi naj se ne zanemarjajo, saj hira pesništvo brez gledišča (nec Drammata aequo diutius intermittantur, friget eium Poesis sine Theatro). Seveda so te igre omejili na pošteno in vspondbudno vsebino, na moške vloge in na latinski jezik.

Predstave so imele te vzgojne namene: vaditi gojence v govorništvu, gladiti jim jezik, navaditi jih olikanega kretanja in zavednega nastopa.³⁾

Dobrih iger pa takrat ni bilo na razpolago. Protestanti so brali in tudi igrali kar cele igre Terencijeve in Plavtove ne oziraje se na to, da so nekatere zelo polzke in pohujšljive. In s tem so mnogo zagrešili. Jezuiti so pa izbirali iz klasikov le čiste oddelke; samo drami „Captivi“ in „Trinummus“ so dovolili brati v celoti. Plavt se pa v epilogu k drami „Captivi“ celo zagovarja, da je kaj poštenega spisal, češ da „pesniki le malo takih veseloiger najdejo, da bi se dobri poboljšali“ ali vzpodbudili k dobremu, navadno so se le pohujševali.⁴⁾

¹⁾ Dr. Lukas: Geschichte der Erziehung und des Unterrichtes, str. 53, Kellner o. c. stran 101.

²⁾ Dimitz o. c. III, 461.

³⁾ Janssen-Pastor o. c. VII. 120.

⁴⁾ Huius modi paucas poetae reperiunt comoedias, ubi boni meliores fiant.

Za domačo uporabo so torej jezuiti bili prisiljeni skladati igrokaze. To delo je bilo tudi silno potrebno. Pomislimo le, da so imeli leta 1759 že 609 kolegijev in 171 semenišč, torej se je igralo vsako leto najmanj 800 krat. Igrali so namreč konec leta in med letom ob slovesnih prilikah, znamenitih obiskih, domovinskih slavnih, pa tudi o pustu.

Pesniki so zajemali snov tem dramam iz zgodovine, svetne in cerkvene, iz svetega pisma in iz mitologije. Drame so pisali jezuiti sami, pa tudi njih prijatelji in sicer povsod, kjer so imeli svoje šole. Že leta 1591 je izdal rektor v Harlemu Kornelij Schonaeus († 1611) knjigo „Terentius christianus“, to je zbirko krščanskih dram v obliki Terencijevih n. pr. Naman, Tobija, Nehemija, Savel, Jožef, Judita, Daniel.¹⁾ V Avstriji se je odlikoval kot dramatski pesnik Nikolaj Avancinus (1612—1686), na Češkem pa Karol Kolczawa († 1717). Igre so bile latinske. Tega jezika nezmožni in manj izobraženi gledavci torej niso mogli igri slediti, zatorej so po Bavarskem, Avstrijskem, Portugalskem itd. napravljali kratke izpiske teh dram in jih razdeljevali med poslušavce. Imenovali so te izpiske „perióhe“. Zanimive so pa bile igre tudi nezmožnim latinščine vsled godbe, petja, lepih oprav in zavednih nastopov.

Te drame so bile velike vrednosti za dijake, ker so se tako igraje učili latinščine, govorništva in javnega nastopanja. Same zase so pa bile pogostoma umetnine. Mnogo teh dram presega stare klasične drame celó one Senekove, da o nedostojnih Terencijevih in Plavtovih molčimo.

Latinščina je večinoma klasična, saj so jezuiti imeli pesnike, katere nekateri presojevalci stavijo nad prve rimske pesnike, celó nad Horacija. Imenujmo tu Poljaka Sarbiewskega (1595—1640) in Nemca Jakoba Balde (1604—1668).

Jezuitske igre so vseskozi dostojne in krščanske. Vse navdušujejo za krščanske ideale kažoč minljivost posvetne sreče, kratkost življenja in pretečo smrt. Da pa ne obupamo v neprenehljivem boju s skušnjavami in strastmi, nas tolažijo s prihodnjim življenjem in povdarjajo potrebo milosti božje, odrešenja in zatajevanja.²⁾

Pri predstavah so skrbeli, da so se dejanja lepo, dostojno in mogočno uprizarjala. L. 1573 je nastopilo na prizornici v Monakovem hkrati 73 igravcev. Učinek se ni dal kmlalu izbrisati spominu. (Konec prih.)

¹⁾ Janssen-Pastor o. c. VII, 110.

²⁾ Al. Baumgartner: Geschichte der Weltliteratur IV., str. 623 sq. Das lateinische Schuldrama der Jesuiten.

Umetnost v življenju otrokovem.

Za trojnimi idealnimi dobri človek teži: za resnico, dobroto in lepoto. Hrepenenju po resnici vstreza šola s poukom, ko seznanja otroka z raznimi vednostnimi strokami; teženje po dobrem mora šola z vzgojo napeljati proti pravemu cilju; le čut za lepoto se je doslej premalo negoval. Zadnji čas pa so začeli tudi na to stran mladinske vzgoje obračati večjo skrb. Začelo se je neko gibanje, ki si je zastavilo smoter, že v otroku čut in zmisel za lepoto vzbujati in ga vsestransko razvijati. Prvi nagib je došel iz tujine; a na Dunaju se je ljudstvo nakrat vnelo za idejo in tudi najmerodajnejši krogi se že zanimajo za to važno pedagoško zadevo.

Najprej hoče ta moderna struja preosnovati pouk v risanju, a zahteva, da se tudi pri drugih učnih predmetih n. pr. slovniskem pouku, veronauku, petju in ročnih delih vedno vzbuja estetiški čut in blaži srce. Drugo sredstvo, da se povzdigne zmisel za umetnost, je okraševanje golih šolskih sten z reprodukcijami pravih umetnin.

Umetniško društvo „Hagen“ je priredilo nedavno na Dunaju posebno razstavo, da bi širše kroge pridobilo za estetiško izobrazbo mladine. Na tej razstavi je bilo združeno vse, kar mora vplivati na razvoj umetniškega čuta pri otroku.

V prvem oddelku je bilo izpostavljeno stensko okrasje za šolo in dom. Tu so bile reprodukcije umetnin najslavnejših mojstrov od najstarejših časov pa do naše dobe. — Na nizkih mizah je bila razvrščena bogata zbirka najraznovrstnejših knjig s podobami, ki so itak velikega pomena za otroško vzgojo. Seveda so vse te knjige s podobami izdelane od imenitnih umetnikov, n. pr. od Führicha in drugih. Žal, da je društvo izpostavilo tudi nekaj podob nagih oseb, ki se pač ne smejo dati otrokom v roke. — Tretji oddelek je kazal otroka kot umetnika. Tu je bila zbirka slik in risb izgotovljenih od otrok samih. — V posebni dvorani so bile izložene umetniško izdelane otroške igrače. Tu so bile punčike, katerim so izgotovili glave kiparji, jaslice z umetniško naslikanimi in izrezljanimi pastirci, in cele oprave za otroške sobe v secesionističnem slogu.

Splošno je ta razstava mnogo vplivala, da se je začelo na Dunaju buditi zanimanje za nove umetniške smotre šolske vzgoje.

Tudi mi moramo estetiško izobrazbo v ljudski šoli le veselo pozdravljati. Katoliška cerkev je bila že od nekdaj zaščitnica lepih umetnosti in se jih je posluževala pri olepšanju božjih hramov. S tem je cerkev izpričala, da se zaveda, kolikega pomena so lepe umetnosti za blaženje srca in povzdigovanje duha k Bogu, večni lepoti. Zato bode estetiška naobrazba otrok v ljudski šoli tudi velikega pomena za prospah pravosti. Seveda mora umetnost, ki vstvarja za otroke, strogo izločiti vse, karkoli bi žalilo sramožljivost in zajemati snovi in motive tudi iz bogate zakladnice verskih idej, ki so ji bili že od nekdaj najhvaležnejši in najvzvišenejši predmet.

Dopisi.

Z Goriškega. Iz ljubljanskega „dimnika“ se vali neprestano dušeč in moreč dim ter se širi v podobi sramotenja in surovih napadov v „Učit. Tovarišu“ tudi preko kranjskih mej, hoteč zadušiti vse, kar ne služi njemu v „kadilo“.

Zadnjič je napadel „klerikalne“ krajne šol. svete in Slomškarje, češ, oni so krivi slabim učnim uspehom po ljudskih šolah, prvi, ker se ne brigajo za redno šolsko obiskovanje, a drugi, ker so starokopitneži ali kaj-li?

To je čisto navadna laž in podlo obrekovanje, ker resnica je ravno nasprotno, da so namreč okrajni in krajni šolski sveti, ki so v „naprednih“ rokah isti, ki v tem obziru zanemarjajo svoje dolžnosti in se ne ravnaajo po zakonih. Enako je tudi z učiteljstvom. Slomškarji z vso vnemo skrbé za šolo in redno obiskovanje, kolikor je od njih odvisno in baš zaradi tega jih „napredni“ oziroma „liberalni“ tovariši še napadajo („Soča“). Urednik „Učitelj. Tovariša“ gotovo čita „Sočo“ in „Gorico“ in zato mislim, da mu ne bo neznan, kdo so oni učitelji, ki so toliko pisali in se krepko potezali za redno šolsko obiskovanje in kdo so oni, ki jih v tem ovirajo. Pri zadnji okrajni učit. konferenci v Gorici je bil Slomškar isti, ki se je drznil zahtevati, da naj okrajni šolski svet skrbi za redno šolsko obiskovanje, kajti to je prvi pogoj dobrim uspehom v ljudski šoli. „Zavezniki“ so pa lepo molčali, mi že vemo zakaj. Je pač treba nekoliko več poguma in gorečnosti za kaj takega, nego je imajo naši „naprednjaki“, ki so le tedaj glasni, ko gre za napadanje in izzivanje duhovščine in učiteljev — Slomškarjev!

Dne 1. maja t. l. je imela podružnica Slomškove zveze za goriški in gradiščanski

okraj zborovanje v Gorici. In pri tem zborovanju je bila glavna točka dnevnega reda razprava: Kaj najbolj ovira dobre uspehe in napredek v ljudski šoli?

Ako bi bil urednik „Učit. Tovariša“ navzoč, slišal bi bil, s kakšno vnemo so se navzoči udeležili debate in s tem pač pokazali zanimanje za šolo in napredek.

Boli vas, peče vas, ker se gibljemo, in ker nimate opravičenih razlogov, da nas napadate, se pa poslužujete laži in obrekovanja!

Pomilujemo „napredne“ in „liberalne“ tovariše, da se hranijo s tako „klajo“.

Kar se pa tiče „nove struje“, je vam dobro znano, da smo vsi zajemali iz jednega vira, da smo vsi pod istimi nadzorniki, torej je pač nespametno nam kaj očitati v tem obziru. Oglasé naj se okrajni šolski nadzorniki in naj imenujejo one izmed nas, ki bi se morda ne posluževali napredka na polji odgoje in pouka. Ako se najde kateri med nami, niste gotovo tudi vi brez takih. V tem obziru ne bo razločka. Le tako nadaljujte in odpró se še marsikomu oči, kakor so se nam!

Iz Gorice. Katoliško društvo slovenskih učiteljic je imelo svoje redno zborovanje na Vnebohod, 8 t. m.

Predsedoval je preč gosp. župnik Kokošar, ki je otvoril zborovanje z daljšim govorom. S priprostim, jasnimi besedami je dokazal preč. g. govornik, da smemo zaupati le dobrim katoličanom, ki Boga ljubijo in so kot taki vestni pred Bogom, vestni pred ljudmi.

Društvenice so zapele „O sanctissima“ in veler. gdna predsednica je predavala o dr. K. Kehru. V krepkih potezah nam je podala jasen životopis tega imenitnega

pedagoga do l. 1859, ko je postal šolski ravnatelj v Waltershausnu. Poudarja je temperament in značaj pedagogov, je govorila natančneje o vzrokih, ki so Kehra napotili, da je postal s svojimi spisi pravi učitelj učiteljem, zlasti novincem.

Preč. g. predsednica vabi vse one slovenske učiteljice, ki se mislijo udeležiti

duhovnih vaj v drugi polovici meseca julija, da se oglasijo v kratkem pri njej.

Prihodnje zborovanje bode v nedeljo, dné 8. junija ob pol desetih zjutraj.

L. Koršič, tajnica.

Slovstvo.

Knjige „Slovenske Šolske Matice“. Odbor „Slovenske Šolske Matice“ je začetkom t. m. začel razpošiljati knjige za l. 1901. Prejeli smo:

1. Pedagoški Letopis za leto 1901. (Prodajalna cena K 1'60.)

2. Dr. Fr. Hešič: O pouku slovenskega jezika. (Prodajalna cena K 2.—.)

3. Jos. Apih: Zgodovinska učna snov za ljudske šole. (Prodajalna cena K 2.—.)

Tega prvega književnega daru našega mladega slovstvenega zavoda bode vsak član vesel. Knjige so lične, razprave temeljite in zanimive. „Šolska Matica“ je z njimi odpomogla vprav živi potrebi vsega slovenskega učiteljstva. O posameznih knjigah bomo še obsirneje govorili. Za zdaj odbor zahvaljujemo za te prevence in „Slovensko Šolsko Matico“ vsem prav toplo priporočamo.

Spomenica ob dvestoletnici uršulinškega samostana v Ljubljani. Samostansko predstojništvo je izdalo povodom dvestoletnice lično knjižico, ki podaja zanimivo podobo o razvoju in delovanju uršulinškega reda v Ljubljani. Knjižica žal ni na prodaj. Dobili so jo le nekateri dobrotniki in prijatelji zavoda v spomin. Vendar je nje vsebina važna za splošno kulturno zgodovino naše dežele. Zato tu posnamemo vsaj glavne dogodke iz dvestoletne zgodovine.

Prvi poskus, vstanoviti v Ljubljani samostan uršulink, se je pojavil že l. 1698. Baron pl. Strobelhof je hotel v ta namen podariti vstanovno glavnico v znesku 10.000 gld., a pozneje je odstopil od svojega sklepa. Veledušni Ivan Jakob pl. Schellenburg, rodom Tirolec in takrat bogat trgovec v Ljubljani, pa se je poprijel Strobelhofejevega načrta in ga

srečno izvršil. Dne 22. aprila 1702 so prišle prve uršulinke iz Gorice v Ljubljano. Ljubljanci so jih veselo sprejeli. — Začasno stanovanje je dal redovnicam ustanovnik v svoji hiši na Mestnem trgu. Prihodnje leto pa so vzele v najem hišo in vrt mestnega župana Gabriela Ederja pl. Edenburg na Dunajski cesti. — Ker se je število uršulink hitro množilo, jim je bila kmalu Ederjeva hiša pretesna. Zato so si vedno bolj želele prostornejšega stanovanja. — Blagi vstanovnik je v ta namen kupil dva vrta pred tedanjimi vicedomskimi vrati — prostor, kjer zdaj stojita cerkev in samostan. — Mesca maja leta 1713 se je samostanskemu posloplju položil temeljni kamen. L. 1717, pa je bil del samostana popolnoma dozidan. Cerkev so pričeli graditi l. 1718, a bila je od znotraj in zunaj dodelana še-le čez dolgih 29 let, to je leta 1747. Dne 17. julija imenovanega leta jo je ljubljanski vladika Ernst Amadej grof Attems slovesno posvetil. Za vstanovitev in prospah samostana v teh letih sta si stekli obilo zaslug prvi prednici: preč. m. Margarita Eleonora in Rozalija.

Samostan so zadele tudi bridke izkušnje. Sedemletna vojska ga je spravila v prav neugodno gmotno stanje zaradi obilnih davkov in vojnih prispevkov. Še hujše je bilo za francozkih vojsk. Cerkev in samostan sta večkrat služila za skladišče in vojašnico. L. 1797. so hoteli redovnice celo popolnoma pregnati iz Ljubljane. V teh hudih časih sta bila samostanu plemenita zaščitnika: francozki general Bernadotte in maršal Marmont. Poslednji, guverner ilirskega kraljestva, je redovnic tudi gmotno podpiral. Za časa restavracije (l. 1816.) so napočili zopet mirnejši časi.

Občutljivejša nesreča je zadela samostan v potresnem letu 1895. Veledušnost presvitelega vladarja pa je v tej stiski izdatno pomagala.

Namen uršulinskega reda je pouk in vzgoja ženske mladine. To nalogo so tudi ljubljanske redovnice ves čas vestno izpolnovale. Rojstveni dan ljubljanske uršulinske šole je bil 2. julija 1703, ko si je bila samostanska družina uredila novo stanovanje v Ederjevi hiši ob Dunajski cesti. Slavnostni spis natančno opisuje njen razvoj do današnjega dne. Ker nam bode o tem marljivi preiskovalec domače zgodovine, g. Viktor Steska,

v svojih člankih itak obširneje poročal, zato se na tem mestu ne spuščamo v posameznosti. Omenjamo le, da je bila celih 170 let uršulinska šola edina javna deklška šola v Ljubljani. Sedaj vzdržuje samostan otroški vrtec, petrazredno ljudsko in trirazredno meščansko šolo s slovenskim učnim jezikom, (zunanja šola), petrazredno ljudsko in trirazredno meščansko šolo z nemškim učnim jezikom (notranja šola) in učiteljsiše, ki je pravkar dobilo pravico javnosti. S tem je organizacija samostanske šole završena in ji zagotovljen velik vpliv tudi za bodočnost. — r —

Šolske vesti.

Razpisane učiteljske službe. Na učiteljsiše v Mariboru je s prihodnjim šolskim letom popolniti mesto začasnega glavnega učitelja slovenskega in nemškega jezika, oziroma nemškega jezika, zemljepisja in zgodovine. Na naučno ministerstvo naslovljene prošnje je oddati do dne 30. maja pri deželnem šolskem svetu. — V Ljutomerškem šolskem okraju so razpisane naslednje učiteljske službe: Na dvorazrednici v Staricesti mesto nadučitelja definitivno, mesto učitelja izjemoma tudi začasno; na petrazrednici pri Sv. Križu dve učiteljski mesti, eno definitivno, drugo izjemoma tudi začasno; na trirazrednici na Cvenu učiteljsko mesto definitivno in na trirazrednici v Ljutomeru z nemškim učnim jezikom tudi učiteljsko mesto. Prva tri mesla so v tretjem, zadnje v drugem krajnem razredu. Obeh deželnih jezikov zmožni prosilci, oziroma prosilke naj oddajo svoje prošnje do 20. maja pri dotičnih krajnih šolskih svetih. Na enorazrednici z dvojezičnim poukom na Brezjem, z dohodki tretjega krajnega razreda, je definitivno popolniti službo šolskega vodje z začetkom zimskega tečaja. Prošnje do 31. t. m. na krajni

šolski svet. — Na dvorazrednici (v tretjem krajnem razredu) pri Sv. Janezu na Vinski gori je popolniti mesto učitelja definitivno ozir. začasno. Prošnje do 31. t. m. na krajni šolski svet pri Sv. Janezu na Vinski gori, pošta Velenje. — Na štirirazredni ljudski šoli pri Svetem Martinu pri Slov. Gradcu (v tretjem krajnem razredu) je popolniti mesto učitelja oziroma učiteljice definitivno, in je poslati prošnje do 31. t. m. na krajni šolski svet. — Na trirazrednici (III. kraj. razr.) v Škalah, p. Velenje, je popolniti z zimskim tečajem učiteljsko mesto. Prošnje do 31. t. m. — Na petrazrednici (II. kraj. razr.) v Marenbergu z nemškim učnim jezikom je popolniti s zimskim tečajem dve učiteljski mesti. Za eno je potrebno znanje slovenskega jezika. Prošnje do 15. junija na krajni šolski svet. — Na enorazr. v Gočah je izpraznjeno učno mesto stalno popolniti. Prošnje do 1. junija na c. kr. okrajni šolski svet v Postojni. — Na dvorazrednici na Trati je po sklepu tekočega šolskega leta stalno namestiti služba nadučitelja s postavnimi dohodki in prostim stanovanjem. S to službo je spojen ekskurendo - pouk v Trbiji. Prošnje

do konca majnika na c. kr. okrajni šolski svet v Kranju. — Na enorazrednici v Subi je razpisana služba učitelja in voditelja s postavnimi dohodki v stalno eventuelno začasno meščnje. Prošnje do 10. junija na c. kr. okrajni šolski svet v Kočevju.

Usposobljenostne izkušnje za ljudske in meščanske šole je pred ljubljansko komisijo napravilo 22 kandidatov, oziroma kandidatinj, in sicer gg. Ferdinand Reiniger v Dragi, Jos. Lapajne v Cerkljah, Al. Ponikvar v Velikem Trnju, Iv. Kavčič v D. M. v Polju, Ant. Mahkota v Selu in Val. Mikuč v Podkrajju, ter gdč. Božena Sernec v Ljubljani, Ivana Jax iz Linca, Mar. Dolinar v uršulinskem samostanu v Ljubljani, Hilda Pichler iz Aleksandrije, sedaj v Ljubljani, Marija Vider v Loškem potoku, Antonija Boben v Št. Jurju v Slov. goricah, Karol Domianovič na Breznici, Ang. Jaklič na Sladki gori, Gabr. Jereb v Črmošnjicah, Mar. Kopač v Božakovem, Michael Novak v Senožečah, Olga Šivic v Karniku pri Mariboru, Franč. Zemljan v Bohinj, Bistrici in Ana Tomc na Oblokah.

Šoli šolskih sester Notre-Dame v Gorici je ministerstvo podelilo značaj meščanske šole po predloženem načrtu.

Izpiti učiteljske usposobljenosti na c. kr. učiteljišču v Mariboru so se začeli dne 1. majnika in so trajali do 7. majnika. Oglasilo se je le šest gg. učiteljev, oziroma gdč. učiteljic.

Nova šola v Vrtojbi. Dne 28. m. m. se je blagoslovila nova šola v Vrtojbi. Slovesnost je počastil s svojim prihodom g. namestništveni svetovelec grof Attems, g. Fr. Finžgar, okrajni nadzornik in mnogo drugega občinstva. Po blagoslovljenju se govorili č. g. Edv. Štrekelj, za njim g. grof Attems v lepi slovenščini,

potem g. Finžgar in k sklepu gospod nadučitelj Zorn.

† **Ljudevit Tomšič**, šolski ravnatelj v Zagrebu, urednik „Beršljana“ je umrl dne 26. mal. travna v Zagrebu. N. v m. p.!

Državni šolski muzej bodo otvorili l. 1904 na Dunaju v spomin na stoletnico avstrijskega cesarstva.

Nemška šola na Jesenicah. Kakor poročajo graški listi, so baje ustanovili jeniški priseljenci podružnico „Südmarke“, kateri je načelnik inženir Schneller v Bohinju. Snuje pa se neki tudi podružnica nemškega „Schulvereina“, ki ustanovi na Jesenicah nemško šolo in nemški otroški vrtec.

C. kr. poljedelsko ministerstvo je odredilo, da se na c. kr. rudniški šoli v Idriji uvede poseben nadaljevalni tečaj, v katerem naj bi se poučevali oni mladi delavci, ki bi se za tak pouk prostovoljno oglasili. Poučeval bode c. kr. ravnatelj gosp. Al. Novak vsako nedeljo od 9 do 11. ure dopoldne. Oglasilo se je za ta pouk že nad 50 rudniških delavcev.

Imenovanje. C. kr. poljedelsko ministerstvo je imenovalo dosedanjo suplentinjjo na c. kr. rudniški šoli v Idriji gospodičino Kat. Jeschenag za definitivno: Častitamo!

Sklep VI. šolskega leta zidarske šole v Renčah. V nedeljo ob 3¹/₄ uri popoldne se je vršil v lepo okrašeni sobi v Renčah sklep VI. šolskega leta tamošnje zidarske šole. To slovesnost so počastili razni gospodje, kakor ravnatelj državne obrtnijske šole v Trstu in nadzornik obrtnih šol na Primorskem in v Dalmaciji, vladni svetnik vitez Heský; gospod dvorni svetnik vitez Klodič-Sabladoski; gospod ravnatelj ženskega učiteljišča v Gorici Štefan Križnič; gosp. ces. svetnik Vodopivec in razni drugi gospodje ter mnogo domačega občinstva. Voditelj te šole gospod

Bajc pozdravi v primernem nagovoru vse navzoče ter poda nekako statistiko te šole, iz katere smo doznali, da je obiskovalo to šolo in sicer v treh razredih 58 učencev. Napredek je bil jako povoljen; poučevalo se je pa na tej šoli: prosto-ročno risanje, kalupanje (modeliranje), računstvo in spisje po osem ur na teden v vsakem razredu. Navzoči so se prepričali o res povoljem napredku v vseh učnih predmetih, posebno pa v ornamentiki in modeliranju. — Šolski odbor je obdaril več učencev z denarnimi darili. — Slovesnost je sklenil okrajni šolski nadzornik g. Finžgar z govorom, v katerem je vzpodbujal mladino k pridnosti in k rednemu obiskovanju te šole, ki je doprinesla že dozdej lepega sadu in ga bo še vedno več prinašala. Dejal je, da je neobhodno potrebno, da naše ljudstvo napreduje v vseh strokah in tako tudi v zidarski in da ne zaostaja tudi v tem oziru za napredkom drugih krajev. — Zahvalil se je vsem, ki na katerikoli način to prekorigstno šolo podpirajo. Končno je povabil navzoče, da naj zakličejo trikratni „živio“ presvetl. cesarju, čemur so se vsi navzoči navdušeno odzvali; mladina pa je zapela cesarsko pesem.

Zdravljenje jeceljajočih. Na okoliški deški šoli v Celju se bodo zdravili jeceljajoči po metodi prof. Leon Berquanda v času od 12. maja do 21. junija t. l. Vpisavanje se v vrši v soboto, 10. maja, od 10. do 11. ure v II. razredu imenovane šole. Poučevalo se bode vsak

dan izvzemši nedelje in praznike, od 11. do 12. ure, ob sredah in sobotah od 10. do 11. ure dopoldne. Pouk je brezplačen in vsakemu pristopen. Tečaj vodi za to vsposobljen učitelj, glasom odloka vis. štajerskega deželnega šolskega sveta z dne 2. maja 1902, šte. 4047.

Izpiti za učno usposobljenost so se pričeli na c. kr. ženskem učiteljišču v Gorici dne 5. maja. Oglasilo se je 23 učiteljev in učiteljic.

Konferenca kranjskih okr. šolskih nadzornikov se bode vršila dne 16. majnika v Ljubljani pod predsedstvom c. kr. deželnega šolskega nadzornika g. Frančiška Hubada.

Izpremembe pri učiteljsvu. Kot možna učitelja sta nastavljena g. Vinko Jurman v Mirni in g. Ivan Kaker v Žužemberku.

Okrajna učiteljska konferenca za logaški okraj bode letos dné 9. julija v Gorenjem Logatcu. Na dnevnem redu je poleg običajnih točk poročilo: „Kako naj se poučuje avstrijska zgodovina v ljudski šoli, da ostanejo najvažnejše slike iz iste otrokom za vse življenje v spominu in da se vzbudi v otroških srcih patrijotični čut?“ To nalogo morajo izdelati vse učne osebe tega okraja ter dotični izdelek vposlati c. kr. okrajnemu šolskemu nadzorniku najkasneje do 22. junija t. l. Poročevalca bode določil c. kr. okrajni šolski nadzornik na dan konferencie.

Drobtine.

O „krivih hrbtih“ in „vpognjenih tilnikih“ zadnji čas prav mnogo piše „Učiteljski Tovariš“. Seveda misli starejše „klerikalne“ učitelje, ki morajo skriviti svoje hrbte celo „pod mrzlimi zvoniki“, kar je zlasti hudo. Naprednjaki ne poznajo take hinavske ponižnosti! To so možje stanovskega ponosa, zravnanih tilnikov! In ni ga mogotca na svetu, komur bi tak napreden učitelj hlapčeval. „Oni časi so minuli, ko so le globoki pokloni kaj veljali.“ — Taki zavedni glasovi doné iz predalov „Učit. Tovariša“. Ko jih človek posluša, bi menil, da morajo biti ti možje same gigantske natore, ki ne priznavajo nobenega gospoda nad seboj, ki so vajeni le zapovedovati ne pa klanjati se. Mi se pa ob njih živo spominjamo nekega značilnega dogodka. Bilo je pri neki šolski slavnosti. Blizu liberalnega prvaka je stal napreden učitelj z „zravnanim tilnikom“ in videlo se mu je na obrazu, kolika radost ga navdaja, da sme stati v njegovi osrečevalni bližini in dihati z njim isti zrak. Prigodilo se je, da je neka deklica liberalnemu prvaku, izročila običajni šopek cvetlic. Ta se je ozrl po svojem slugu, da mu šopek med slavnostjo drži. Tedaj pa je planil iz vrste mož z „zravnanim tilnikom“, prehitel slugo in hlastno vzel šopek iz rok liberalnega prvaka. „Zravnani tilnik“ se je naenkrat vklonil in žarek rajskega veselja se je razlil ponosnemu naprednjaku po obrazu, da sme opravljati službo lakaja. — Po slavnosti pa je šel mož domov in je spisal članek o stanovskem ponosu in je očital njim, ki „krivé svoje hrbte“ in „vpogibajo tilnike“, da so brezstidni hinavci.

Otok ni več! Iz mesta Cleveland (država Ohio v severni Ameriki) poročajo: Tri tisoč otrok, dečkov in deklic, je tu priredilo nedavno na poti iz šole sijajno

manifestacijo, da si zopet pribori pravico drsanja po ledu. Šli so v dolgem sprevodu pred mestno hišo in zahtevali, da se napravijo kurjeni paviljoni, kjer se lahko odlagajo drsalke in morejo utrujeni drsalci počivati. Dalje so manifestanti zahtevali, da se redno led pometa in nastavijo možje, ki bi pomagali ob slučajnih nesrečah. Mestni župan je imel dolg govor in obljubil otrokom, da se njih želje izpolnijo. Hkrati je izpodbujal otroke, naj se vedno poganjajo za svoje pravice. Potem se ne bode moglo govoriti o zatiranju ljudstva. Dokler pa ne postanejo polnoletni in ne zadobé političkih pravic, pa naj vsaj ne pusté, da bi večji dečki pretepli mlajše. Veseli so otroci odšli.

Banket na čast g. ravnatelju Fran Levcu bode dné 15. majnika priredilo ljubljansko učiteljstvo. Pri tej priliki se bode poslovilo od svojega bivšega zaslužnega nadzornika.

Angleško šolstvo. Katoliške ljudske šole na Angleškem veljajo za zasebne šole in ne dobivajo od države nikake podpore, temuč se morajo vzdrževati s prostovoljnimi doneski katoličanov. Iz davkov pa se vzdržujejo brezverske državne šole (board schools). Katoliška liga v Londonu pa zdaj deluje na to, da bi katol. ljudske šole postale enakopravne z državnimi in je poslala na vlado peticijo, naj odpravi sedanjo krivično šolsko upravo, ker katoličani po svoji vesti ne morejo pošiljati otrok v šole, kjer se ne poučuje po krščanskih načelih.

Ljudsko šolstvo na Štajerskem. Iz poročila dež. odbora o gospodarstvu štajerske dežele za l. 1901 posnamemo sledeče podatke:

Meščanskih šol je bilo v deželi l. 1901: 14, javnih ljudskih šol 851, zasebnih ljudskih in meščanskih šol in sicer s pravico

javnosti 42, brez te pravice 16, skupaj 58. Vseh šol 923. Od ljudskih šol je bilo:

1	razrednih 223 (proti 227 v prejšnjem letu)
2	" 236 (" 234 " " ")
3	" 147 (" 142 " " ")
4	" 110 (" 108 " " ")
5	" 102 (" 113 " " ")
6	" 30 (" 18 " " ")
7	" 3 (" 3 " " ")

Na 773 šolah je vpeljan celodnevni, na 63 poldnevni in na 15 šolah deloma celo-, deloma poldnevni šolski pouk.

Od vseh 923 ljudskih in meščanskih šol je bil šolski pouk v nemškem jeziku na 651 šolah, v slovenskem na 230 šolah in na 42 v obeh jezikih.

Stanje šolskih poslopij je bilo v 339 slučajih jako dobro, v 287 slučajih dobro, v 160 slučajih povoljno in v 79 slučajih nepovoljno.

Šolski obisk. V šolskem letu 1899 in 1900 je bilo dolžnih šolo obiskovati 191.989 otrok. Obiskovalo je pa šole le 184.839 otrok, brez šolskega pouka je torej ostalo 7150 otrok. Največ otrok, ki so zdravi in za šolo godni, pa niso obiskovali šole, je v okrajih: Sevnica (491), Gornji grad (401) in Brežice (236); za temi pridejo okraji: Celje, Kozje, Konjice, Šoštanj in Laško; šolsko obiskovanje je bilo na 210 šolah jako dobro, na 473 šolah dobro, 461 šolah povoljno, na 21 šolah manje ali nepovoljno.

Šolsko obiskovanje se je pospeševalo s tem, da se je otrokom dajala hrana na 227 šolah, kar je stalo 37.116 K, in je hrano zavživalo 13.387 otrok.

Olajšanje šolskega obiskovanja. V 666 občinah se je 21.554 otrokom olajšalo obiskovanje šolskega pouka, deloma na ta način, 1. da so otroci v 7. in 8. šolskem letu po zimi šolo redno obiskovali, po letu pa bili popolnoma oproščeni. Tega olajšanja se je vdeleževalo 11.361 otrok v 340 občinah.

2. Na ta način, da so v 7. šolskem letu otroci po zimi redno šolo obiskovali, po letu pa samo dvakrat na teden; v 8. šolskem letu dvakrat na teden po zimi, popolnoma oproščeni po letu. Tega olajšanja se je vdeleževala ena občina s 95 otroci.

3. V 8. občinah se je 98 otrokom dovolilo sledeče olajšanje:

Sedmo šolsko leto: redno šolsko obiskovanje po zimi, po letu tri ure na teden.

Osmo šolsko leto: po zimi tri ure na teden, popolno oproščanje po letu

Mnogim otrokom po mestih, trgih in kmetih se je pa podelilo posebno olajšanje šolskega obiskovanja.

Darovi za slov. učiteljski dom v Celovcu so že začeli dohajati. Prva je darovala društvu neimenovana dekla 100 K. Nadalje je dal odbor celovške posojilnice iz več let zloženih svojih nagrad 2000 K. Odbor sinške posojilnice je dal 200 K, g. župnik Franc Muhl 10 K, gosp. vikar Podgorc 300 K. — Doneske sprejema blagajnik društva, g. prof. J. Scheinigg v Celovcu, Vetrinjsko obmestje šte. 26.

† **M. Salezija Mrak.** V ljubljanskem uršulinskem samostanu je umrla 9. maja t. l. č. M. Salezija Mrak. Pokojnica je bila roj. v Ljubljani 2. januarja l. 1822. V samostan je vstopila 8. oktobra 1839, l. 1899 je torej praznovala že šestdesetletnico redovnega življenja. Nad štirideset let je spretno opravljala težavno službo učiteljice vnanje šole, kjer je v prejšnjih letih, v dobi 1850—1870, imela v enem razredu do 100 učenk. — Lepega pogreba dne 11. maja so se udeležile učenke vnanje in notranje uršulinske šole, uršulinskega učiteljskega, Lichtenthurničinega zavoda, gospodinjske šole v Marijanišču in veliko število ljubljanskih gospá, bivših njenih hvaležnih učenk. Uživaj

blaga pokojnica v nebesih ono plačilo, katero je obljubljenemu krščanskim vzgojiteljem in vzgojiteljicam, o katerem sveti Duh govori v sv. pismu: Kot zvezde se bodo lesketali oni, ki druge učé kreposti!

Šolski bratje v Avstriji. V avstrijsko-ogerski provinciji te kongregacije je 360 bratov, ki poučujejo več kot 4400 učencev v 20 šolah s 124 razredi. Najodličnejše hiše so: C. kr. sirotišnica na Dunaju IX. okr., katera je postala zibel reda za celo avstrijsko državo in sosednje dežele. Zavod je bil ustanovljen od presvetle cesarice Marije Terezije. Tedaj ga je vodil dobro znani pedagog P. Parhammer, potem izvrstni vzgojitelj France Mih. Vierthaler, imenovan tudi „solnograški Overberg“ (* 1758, † 1827). Šolski bratje so prevzeli zavod leta 1858. Druga sirotišnica „Norbertinum“ — Pressbaum na zapadni železnici ne daleč od Dunaja, je prevzela kongregacija od društva „Kathol. Waisenhilfsverein na Dunaju“. Od 1888 vodijo šolski bratje katoliško učiteljske v Feldkirch-u (Vorarlberg). Začetkom šolskega leta 1901/2 so prevzeli tudi vodstvo katoliškega učiteljskega v Währing-u, katero je ustanovilo društvo „Katholischer Schulverein“. V Strebersdorf-u med Floridsdorfom in Korneuburgom imajo bratje svoj samostan z noviciatom, pri katerem je tudi učiteljsko semenišče s pravico javnosti, za odgojo novih učiteljskih moči v redu. S tem je tudi združen „penzionat sv. Josipa“ kot vadnica za učiteljske z meščansko šolo. Med imenitne zavode štejemo še externat Fünfhaus, Tellgasse 6, s petrazrednico in meščansko šolo, ki šteje vsako leto več kot 700 učencev. Te so glavne nemške vzgojevalnice reda šolskih bratov na Avstrijskem. Na Ogerskem jih je 6; ena v Budapešti: Istenhegyi. Tu vodijo bratje tudi obč. šole. Da se poveča število bratov ogerske narodnosti, se je otvorilo v deželi sv. Štefana „društvo

za izobrazbo katoliških učiteljev — ali delo sv. de la Salle“; čegar pokroviteljstvo je prejel Nj. visokost prestolonaslednik Franc Ferdinand dne 28. februvarja 1901. Med Slovani se je ustanovil prvi zavod v Pragi. Otvoril se je pred tremi leti. Dalje vodijo bratje misijonsko šolo v Sofiji na Bulgarskem. V domovini blagovestnikov slovanskih sv. Cirila in Metoda, v Solunu (Saloniki) imajo tudi šolski bratje svojo šolo. Iz tega spoznamo, da tudi Slovanov niso pozabili in se vedno bolj med njimi razširjajo. —v.—

Zavedni učitelj — poslanec. Posl. Kasper je vsenemec in v novejšem času obožuje Wolfa. Ta mož je tudi član češkega deželnege zbora, kjer se je v zadnjem zasedanju prav posebno pobrnil za zboljšanje položaja učiteljev, ker je tudi sam učitelj. Pri prvem glasovanju o predlogu glede zboljšanja plač je glasoval za predlogo, pri drugem proti, pri tretjem pa jo je popihal iz dvorane. Ko ga je te dni nekdo vprašal, kaj bi bil storil, če bi bilo treba še četrtič glasovati, je odgovoril vrli zastopnik učiteljstva: „Pustite me v miru! Sam ne vem, kje mi glava stoji!“

„Slov. Narod“ o „Slomškarjih.“ Kedar se neumnost združi z nesramnostjo, potem je težak boj proti njima. Tu ne veljajo niti umstveni razlogi niti resnica, čeprav je jasna kot beli dan. V to vrsto spadajo bedasti napadi v „Narodu“ na Slomškovo zvezo. Zato že tu izjavljamo enkrat za vselej, da v prihodnje temu listu ne bomo nikdar več odgovarjali. V številki z dne 3. maja pa je „Narod“ zastavil „Slomškarjem“ neko vprašanje, katero hočemo tu pribiti, da naši bravci izprevidijo, kakšne neumnosti kvasi ta list slovenske inteligence. Najprej piše: „Vsak stan ima svoje garjave ovce.“ (To je res. Tudi med časnikarji so taki garjavci, ki spadajo drugam, kakor pa v

uredniško sobo.) In ko je ude „Slomškove Zveze“ primerjal ž njimi, vprašuje patetično: Sicer pa bi samo želeli, da nam „Slomškarji“ še jedenkrat pojasnijo naslednje: Papež je s svojo apostolsko avtoritetom dne 22. junija 1868. zavrgel in razveljavil državne osnovne zakone, na katerih sloni tudi še sedaj veljavni šolski zakon. Ako „Slomškarji“ priznavajo papeževo avtoriteto in nezmotljivost, potem smatrajo rečene zakone za zavržene in razveljavljene, ako je ne priznavajo, potem so liberalci in sovražniki vere. Slomškarji so prisegli, da se bodo zvesto ravnali po teh zakonih. Ako se ravnajo po teh zakonih, potem so nepokorni papežu, navadni hinavci, se delajo klerikalce, a niso cerkvi pokorni, teh zakonov ne držé, kako opravičijo potem svojo prisego? To je, kar bi želeli, da nam „Slomškarji“ že pojasné.“

V tem vprašanju se razkriva tolika nevednost, da bi se je vsak gorjanski kmet sramoval. Kdaj je papež državne zakone zavrgel in razveljavil? V nagovoru omenjenega dne je pač rekel, da se ti zakoni ne strinjajo s cerkvenimi načeli, a je pripustil, da katoličani prisegajo na nje in se po njih ravnajo. Pozneje so avstrijski škofje izrecno dovolili, da sme vsak katoličan z mirno vestjo ob nastopu kake službe priseči na državne zakone. Tako prisego storé poleg drugih katoliških državnih uslužbencev tudi vsi katehetje in duhovni - profesorji. Ako ti ne pridejo v konflikt s svojim verskim prepričanjem, tudi „Slomškarji“ ne bodo.

Slovesen ugovor. Papež Leon XIII. je nedavno izdal lepo okrožnico, ki se glasi kakor oporoka poslavljajočega se očeta. V njej razpravlja Leon z znano modrostjo o nekaterih blodnjah našega časa in zavrača klevete, katere sovražniki katol. cerkvi zopet in zopet mečejo v obraz.

Taka kleveta je „nazadnjaštvo“ in „mračnjaštvo“ katol. cerkve, „klerikalni jarem“, v kateri hoče baje zaslužniti človeštvo! Večkrat se je že dokazovalo, da je tako podtikanje lažnjivo, zlobno. A besede poglavarja katol. cerkve, ki sluteč bližnjo smrt in zavedajoč se idealnih teženj ves čas svojega življenja, slovesno ugovarja zlobnemu obrekovanju, imajo poseben pomen. Sveti oče piše:

Ali je cerkev sovražnica znanosti in omike? Ona je res čuječa braniteljica razodete dogme, a ravno vsled tega je najzaslužnejša gojiteljica znanosti in vsake prave omike. Ako se duh odpira sprejemu božjega razodetja večne resnice, s tem človeška pamet nikoli ne zatemni, ampak žarki božanstvenega spoznanja krepé in jasné človeški razum ter ga v najvažnejših vprašanih varujejo negotovosti, dvoma in zmote. Sploh pa si je katolicizem v devetnajstih stoletjih pridobil dovolj zaslug in slave v vseh znanstvenih strokah, da je prost takega očitanja, in da zavrne take lažnjive trditve.

Katoliška cerkev ima vendar to zaslug, da je krščansko modrost razširjala in branila, brez katere bi svet še zdaj taval v temi poganskega praznoverja. Ona je dragocene zaklade stare znanosti in omike ohranila in nam izročila, ona je ljudstvu ustanovila prve šole in zasnovala vse učilišča, ki še danes obstojé in slové, ona je pod svojim ljubečim okriljem zbirala najizbornejše umetnike in je oživila najbogatejše, najčistejše in najslavnejše slovstvo.

Cerkev da je sovražnica svobode? O kako izkvarjajo ta pojem, ki pod tem imenom pomenja najdragocenejši božji dar, in ga zlorablajo, da izgovarjajo ž njim greh in razbrzdanost. Komur pomenja svoboda iznebitev od vsake postave in brzde, tega mora seveda

cerkev grajati, kakor vsak pošten človek. Kdor pa razume pod besedo „svoboda“ razumno zmožnost, lahko in obilno dobro delovati po določbah večne postave, — in v tem obstoji človeka vredna in družbi koristna svoboda — ga v tem nihče bolj ne podpira hrabri in brani, kakor cerkev. Saj je ona s svojim naukom in s svojim delovanjem svet rešila sužnosti, ko je oznanovala veliko postavo človeške enakosti in bratstva, ko je vsikdar sprejemala brambo slabotnih in tlačениh, ko je s krvjo svojih mučnikov kupila svetu krščansko svobodo vesti, ko je vrnila ženi in otroku dostojanstvo njiju plemenite narave in jima dala nazaj delež istih pravic do spoštovanja in prava, in ko je mogočno pripomogla, da se je uvedla državljanska in politična svoboda narodov

Število avstrijskih visokošolcev.

V zimskem tečaju tekočega šolskega leta je obiskovalo osmero avstrijskih vseučilišč 18.323 slušateljev. Na bogoslovnih fakultetah jih je bilo 1024, na juridičnih 9410, na medicinskih 3299 in na filozofičnih 4590. Med vsemi temi je bilo le 623 žensk. Po posameznih vseučiliščih je bilo sledeče število slušateljev: Dunaj 7003, Praga (češko vseučilišče) 3342, Krakov 1741, Gradec 1703, Lvov 1637, Praga (nemško vseučilišče) 1366, Inmost 989, Černovice 542.

Šaljiv račun. „Neues Münch, Tagblatt“ je priobčil sledeči šaljivi račun, kateri kaže, da bavarsko učiteljstvo ne

zasluži izboljšanja plač, ker sploh ničesar ne dela. Račun se tako izpelje: Leto ima 365 dni, od teh je polovica nočij = 182 dni; ostane torej še 183 dni. 52 je nedelj, ostane še 131 dni, 14 je praznikov, ostane še 117 dni. Vsak teden je v sredo in soboto popoldne prosto, to je zopet 52 dni; ostane torej še 65 dni. 9 tednov = 63 dni so počitnice; ostane torej le še dva dneva za delo. Na ta dva dneva pa prideta rojstni dan princa-regenta in majnikov izlet. Učitelj torej vse leto ničesar ne dela in ne zasluži niti te plače, katero že ima

Koliko otrok je na Ruskem brez pouka? Po najnovejših uradnih statističnih izkazih je na Ruskem 17 milijonov otrok, ki ne obiskujejo nobene šole.

Ljudsko šolstvo na Grškem. L. 1901 je bilo na Grškem 3123 ljudskih šol in sicer 1457 za dečke, 523 za deklice in 1123 tako imenovanih pisalnih šol, ki so najnižja stopinja ljudskih šol. Število učencev je bilo 189.105, med njimi 149.358 dečkov in 39.747 deklic. Učiteljev je bilo 4055.

V Londonu imajo večje tvornice za ognjegasno orodje, več učiteljev in učiteljic, ki vsak dan poučujejo o ognjegastvu in o reševanju pri nezgodah. Imajo popolnoma urejene ognjegasne šole, v katere pošilja gospôda svoje posle. Pa tudi odlične gospe in gospodične obiskujejo te šole, da se temeljito poučé, kaj je storiti zlasti v prvem hipu, ko nastane kak požar.

„Slovenski učitelj“ izhaja dvakrat na mesec (1. in 15.).

Cena mu je na leto 5 K, na pol leta 2 K 50 h.

Urejuje in izdaje: Fran Jaklič, učitelj. — Oblastim odgovoren: Ivan Rakovec.
Rokopisi, naročnina in reklamacije naj se pošiljajo: Uredništvu „Slovenskega učitelja“ v Ljubljani.

Tiska Katoliška Tiskarna.